

20

Dos anys de Pla estratègic del MUHBA

En el moment de tancar aquest butlletí els diaris informen que l'Ajuntament de Barcelona "dóna llum verda al projecte de rehabilitació de la fàbrica Oliva Artés, que es convertirà en una nova seu del Museu d'Història de Barcelona, dedicada al període contemporani". És una bona notícia relacionada amb l'article sobre com potenciar el museu en temps de crisi, on hi trobareu una reflexió a l'entorn de les apostes del Muhba en els àmbits de la recerca, el patrimoni històric i la innovació cultural. En aquest darrer aspecte, voldríem subratllar els avenços del programa *La bellesa cura*, al qual ens referíem en el número anterior. La jornada científica del 4 de maig sobre *El consol de la bellesa*, al Monestir de Pedralbes, en va ser una bona mostra. Va començar amb una lúcida i emotiva conversa amb el doctor Moisès Broggi, per continuar amb diferents aportacions des de la neurobiologia, la filosofia, la història de l'art i la història, en un profitós diàleg sobre el potencial del Muhba, un museu d'història urbana, en aquest terreny fins ara poc fressat.

MU•IBA

MUSEU D'HISTÒRIA
DE BARCELONA

Butlletí

SEGON QUADRIMESTRE DE 2010. ANY V. NÚM. 20

Park Güell

Ajuntament de Barcelona

BARCELONA
CULTURA

© MUHBA (autor: Anna Oswaldo Cruz)

EL PARK GÜELL, D'URBANITZACIÓ PRIVADA A ICONA GLOBAL

Quina és la relació del Park Güell amb els ciutadans de Barcelona? Un espai llunyà, singular i monumental que ocupen els turistes, o el parc proper en què se celebren actes públics i on es va a passejar o a fer esport? La veritat és que, potser amb l'excepció dels veïns més directes, la distància psicològica entre Barcelona i el Park Güell és molt superior a la distància real. Sembla que la passejada des de Gràcia al carrer d'Olot és llarga i que la Travessera de Dalt es pot convertir en una barrera infranquejable entre dues Barcelones. No pensem, per exemple, que Antoni Gaudí va viure al Park gairebé vint anys, des del 1906 fins pocs mesos abans de la seva mort, i que anava cada dia a peu fins a la Sagrada Família i al vespre, a més, s'acostava al centre de la ciutat. Després tornava al seu domicili, de vegades amb el carruatge del seu amic i mecenes Eusebi Güell. També Güell, malgrat tenir un palau obert al carrer Nou de la Rambla, habitava la seva casa del Park Güell.

Barcelona, ciutat disposada entre el mar i la muntanya, sempre ha tingut tendència a buscar els seus «miradors» naturals (la Muntanya Pelada, el Tibidabo, Montjuïc, el Carmel...), i als barcelonins mai no els ha costat accedir als seus turons. Diversos factors, però, han contribuït a apartar el Park Güell de la ciutat: una construcció abusiva en l'entorn més immediat, la manca d'un sistema de transport àgil i, darrerament, la difícil convivència del turisme massiu i els usos públics de la ciutadania. Històricament el Park Güell ha estat molt relacionat amb Barcelona. En els primers anys, l'objectiu d'Eusebi Güell era promocionar la seva urbanització, al mateix temps que aprofitava els seus amplis espais per exercir davant de la ciutat com a promotor de les arts i la cultura. El Park es va convertir així en una projecció del jardí privat que Eusebi Güell tenia a l'entorn de casa seva, i alhora se n'enfortí l'ús com a plataforma d'actes públics.

Les primeres visites a les obres del parc, que tenien un caràcter més professional que lúdic, van ser l'excursió de socis del Centre Excursionista de

Catalunya, el 15 de gener de 1902, i la visita de membres de l'Associació d'Arquitectes de Catalunya, el 4 de gener de 1903. S'ha pogut documentar un primer acte públic el 20 d'octubre de 1906: la celebració d'una Garden Party (anomenada així, en anglès) en el marc del Primer Congrés de la Llengua Catalana.

A partir d'aquest moment, se succeeixen tot un seguit d'aplecs, festes populars, actes infantils i esportius... D'altra banda, Eusebi Güell permetia l'accés al parc pagant una mòdica quantitat que, segons especifiquen les guies turístiques de l'època, es destinava a beneficència.

Després de la mort d'Eusebi Güell, el 1918 els hereus ofereixen el Park Güell a l'ajuntament, que l'adquirirà i el 1926 el convertirà en espai amb accés lliure per als ciutadans, però amb una activitat decreixent en l'organització d'actes públics. Serà, això sí, el parc del barri i també el jardí de l'actual escola pública Baldori Reixac, instal·lada en la que havia estat la casa dels Güell. Tot i això podem parlar de la celebració d'alguns actes significatius, com la conferència que hi

va impartir Salvador Dalí, en un moment en què l'artista se sentia fascinat per les formes «terrorífiques» de Gaudí i l'Art Nouveau (tal com havia escrit, el 1933, a la revista *Minotaure*).

L'adveniment de la democràcia i la posterior declaració del Park Güell com a Patrimoni Mundial per part de la UNESCO van comportar canvis importants en la vida del parc. S'hi van incrementar els actes públics de caràcter lúdic amb implicació veïnal però, al mateix temps, l'arribada del turisme massiu començà a fer difícilment sostenible la conservació dels jardins. El Park Güell es convertia en una de les grans icones de Barcelona, tan exitosa que començava a ser difícil de conciliar els interessos de tots els seus usuaris.

Mireia Freixa

Mar Leniz

Comissàries de l'exposició *Güell, Gaudí i Barcelona* al MUHBA Park Güell

Festa d'automòbils a benefici de l'Asil de Santa Llúcia amb l'assistència de les Infantes, 1908

© Arxiu Fotogràfic de Barcelona (AFB). Autor: Frederic Ballell, 1908

LA *DOMUS* ROMANA I LES SITGES MEDIEVALS DEL CALL, UN NOU ESPAI PATRIMONIAL

L'any 2002 es va excavar a la finca del carrer de la Fruita, cantonada amb el carrer Sant Honorat. Les troballes arqueològiques foren ben significatives, però la descoberta no va ser una sorpresa, ja que l'any 1999 s'havien fet uns sondejos que portaren a la localització dels primers mosaics romans. D'especial relleu són les restes d'una important *domus* romana i les estructures d'un gran magatzem medieval. La Comissió de Patrimoni de Barcelona, del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, va decidir conservar el jaciment *in situ* i fer-lo visitable. Aquesta voluntat es va fer realitat el 23 d'abril passat amb l'obertura d'aquest nou espai arqueològic de 680 m² situat al cor de la ciutat actual, a tocar de la plaça Sant Jaume.

El projecte arquitectònic de Josep Llinàs comprèn un recorregut que permet veure els elements més destacats. L'itinerari s'ha plantejat seguint un model similar al que es pot trobar al jaciment de la plaça del Rei: una passarel·la de relliga una mica aixecada, amb baranes protectores rematades en fusta. La línia de circulació del jaciment ressegueix les alineacions de les estructures antigues, reforçant en planta els diferents espais, de manera que podem dir que l'«obra nova» ajuda a la comprensió de l'«obra vella». Destaca el circuit que s'adapta a les sitges, de desenvolupament semicircular.

Com a la plaça del Rei, l'estructura metàl·lica que serveix per circular se substitueix puntualment per vidre, element que permet el pas i alhora deixa al descobert les restes arqueològiques situades a sota. A la part on les estructures medievals tenen una major presència s'ha emprat com a paviment un altre material: un linòleum de color negre, un terra que «desapareix» i que indica un canvi d'època i registre.

A l'interior del jaciment el visitant podrà veure i gaudir d'una de les *domus* de la colònia, un bon exponent de l'arquitectura domèstica de Barcino. La casa, propietat d'un important personatge de la ciutat, va ser construïda el segle IV, en un moment pròsper i dinàmic de la petita ciutat romana. Com era habitual a l'època, la casa segueix un esquema clàssic i s'organitza a l'entorn d'un *peristilum*, una mena de pati porticat que permetia l'entrada de llum i de ventilació, i que alhora feia un paper de punt de trobada familiar i d'espai d'oci i de reunió, sobretot a l'estiu.

Inauguració de la Domus de Sant Honorat, 2010

Al voltant del *peristilum* s'obrien les diferents habitacions, algunes pavimentades amb mosaics policroms i decorades amb pintures que posen en relleu el rang i l'estatus social dels seus habitants. Hi ha indicis arqueològics que permeten suposar que la *domus* va disposar d'unes termes privades, com podem veure a la majoria de les cases rellevants de la ciutat (per exemple, a la *domus* de Sant Miquel o la *domus* del carrer Bisbe Caçador, totes dues cobertes i soterrades al subsòl de la ciutat per tal de preservar-les).

L'altre element que sobta quan es visiten les restes és la presència de sis grans sitges que van formar part d'un gran magatzem, d'un alfòndec, situat al Call Major de Barcelona. Els alfòndecs eren espais on els mercaders que arribaven a la ciutat deixaven les mercaderies i passaven la nit. Impressionen l'alçada i la capacitat de les sitges, com també el sistema constructiu, una acurada obra de fàbrica que s'eleva gairebé quatre metres. El complex medieval dona mostra de la vitalitat econòmica i comercial del call barceloní el segle XIII.

Al costat d'aquest nou espai museístic es troba el Centre d'Interpretació del Call, actualment immers en un procés de renovació del discurs expositiu. Tot dos espais estan vinculats topogràficament i temàticament i d'ara en endavant aniran estretament relacionats. La visita al Call de Barcelona, que ocupava el quadrant nord-oest de la ciutat romana, inclou ara un nou espai patrimonial que ajudarà a

Excavació al jaciment de Sant Honorat

entendre millor l'evolució d'aquest sector de la metròpoli.

La *domus* romana i les sitges medievals s'afegeixen a altres centres patrimonials que el MUHBA té al centre de la ciutat i que són actors protagonistes a l'hora d'explicar la història de Barcelona. El Conjunt Monumental de la Plaça del Rei dona l'oportunitat de fer una autèntica passejada per la ciutat romana, com també d'entendre i contextualitzar la ciutat antiga i medieval. Des de l'epicentre de la plaça del Rei, el visitant interessat pot apropiarse al temple d'August, on l'urbanisme i el poder polític i religiós es donen la mà, a la via sepulcral de la plaça Vila de Madrid, que ofereix una visió del territori i del món funerari, i ara a la *domus* romana i les sitges medievals del carrer de la Fruita, on es pot trobar un magnífic exemple d'arquitectura domèstica d'època romana i redescobrir el call jueu.

En un futur relativament proper es compartirà també amb l'espai de la muralla i les termes de Regomir, que permetrà abordar la façana marítima, el sentit i significat de la Porta de Mar, el port, el comerç i les termes portuàries a la Barcino romana. Les rutes i els itineraris per la ciutat que es projecten des del MUHBA ajuden a apropiarse a la realitat física de la ciutat antiga i medieval, que continua molt viva i present en la ciutat contemporània.

Julia Beltrán de Heredia
Cap de Centres del MUHBA

LA URBANITZACIÓ DEL MUSEU. ELS ITINERARIS DEL MUHBA

Itinerari Barcelona en Diagonal

El MUHBA, mitjançant els itineraris urbans, proposa a la ciutadania una manera diferent d'apropiar-se de la ciutat. Es tracta de recorreguts que combinen, el coneixement i el gaudi estètic a través de la passejada.

Amb el guiatge d'una persona que coneix bé les qüestions abordades i les interpreta in situ, l'itinerari ajuda a establir relacions entre una sèrie de fites (monuments, edificis singulars, vies) i la trajectòria de la ciutat, de manera que la forma urbana actual se'ns descobreix com el resultat de successives conformacions històriques entre factors pràctics i simbòlics o artístics.

El passeig a l'aire lliure i l'exercici físic, a més de despertar la curiositat per conèixer l'entorn, aguditzen els sentits. La ciutat és un escenari, que ben argumentat es fa comprensible i proper, i sovint fa aflorar vivències pròpies, records i emocions.

El que aprehenem en un itinerari urbà acompanya durant molt de temps, perquè es rememora en els recorreguts diaris per la ciutat i automàticament s'aplica a indrets desconeguts. Recentment, els itineraris del Museu s'han reformulat aprofitant l'obertura de dos nous centres: la Via Sepulcral Romana de la plaça Vila de Madrid i la Domus romana i les Sitges medievals del carrer de la Fruita. Partint sempre de la traça urbana actual, s'analitzen les idees, les circumstàncies polítiques i simbòliques

que portaren a posar en valor aquests elements i a monumentalitzar-los, per acabar aprofundint en el context històric que els va generar.

Enguany, amb motiu de l'Any Cerdà i com a complement de les exposicions temporals organitzades pel MUHBA, s'ha volgut prioritzar aquesta forma de coneixement. Així, s'han programat diversos recorreguts guiats que fan visible la important transformació que patí Barcelona des de mitjan segle XIX, quan deixà de ser una ciutat emmurallada i es convertí en una gran metròpoli. Dos dels itineraris proposats recorren Ciutat Vella i pretenen mostrar la monumentalització de l'espai urbà en dos moments diferents: *La construcció d'una visió romàntica de ciutat* on es fa present el codi estètic dominant poc abans de l'enderroc de les muralles i del Pla de Reforma i Eixample, *L'obertura de la Via Laietana i la creació del barri gòtic* acosta al públic la percepció del patrimoni al començament del segle XX i els debats suscitats a l'hora de donar forma a la nova via.

Altres tres itineraris inviten a trepitjar l'Eixample central. En *Raó, passió i negoci en la construcció de l'Eixample* es tracta el Pla Cerdà, les propostes del modernisme i el noucentisme i la promoció immobiliària des del final del segle XIX fins a mitjan segle XX. En *A la recerca d'un nou estil. L'arquitectura historicista a l'Eixample* es ressegueixen

les traces del classicisme i el medievalisme romàntic i d'altres estils del passat com a font d'inspiració arquitectònica. I finalment, en *L'Eixample, la Ciutatella, el Born i l'Exposició del 1888. Formació d'una nova centralitat entre la vella i la nova ciutat*, s'analitza la creació d'una nova àrea de gran qualitat urbana al final del segle XIX.

Amb *L'Eixample al Poblenou* l'itinerari es desplaça a la perifèria de la ciutat per resseguir el creixement d'aquest barri de Sant Martí, des d'abans de l'aplicació del Pla Cerdà fins a la conceptualització del 22@, passant pels diferents experiments urbanístics inspirats en el GATCPAC i incorporats al Pla Comarcal del 1953, i els edificis de les cooperatives d'habitatges. El Poblenou és un dels barris que més han canviat en els darrers anys, on encara hi conviuen algunes traces dels camins medievals, barraques i edificis tecnològicament avançats.

El darrer itinerari que s'ha incorporat a l'oferta del MUHBA és el que porta per nom *Barcelona en Diagonal*, que proposa una mirada transversal sobre la ciutat a través d'un sol carrer. La Diagonal té una gran contundència visual en el plànol de Barcelona: és l'entrada per excel·lència a la ciutat i la recorre de punta a punta. La seva construcció no s'ha realitzat d'un cop sinó que ha anat acompanyant en el temps el procés de creixement de la metròpoli. El recorregut ensenya a diferenciar escales i a buscar referents (monuments, edificis singulars, encreuaments destacats, límits, barris) enmig d'una morfologia històrica sovint repetitiva d'edificis d'habitatges, carrers, places, jardins i parcs; també fa parar atenció a les activitats econòmiques, l'alineació dels carrers i dels edificis o la ubicació dels serveis, els comerços, les institucions públiques i les grans empreses que busquen un espai i una forma destacada de representació. *Barcelona en Diagonal* és un relat en tres trams i diferents temes, construït amb un ritme estudiat i precís, com si d'una composició musical es tractés.

Un itinerari que recorre la partitura d'una obra mestra que ideà Cerdà, però que s'ha anat formalitzant al llarg del temps. És una experiència d'una dotzena de quilòmetres que canvia la mirada i la percepció de tota la ciutat.

Teresa Macià
MUHBA. Activitats

FER DE LA NECESSITAT VIRTUT O COM POTENCIAR EL MUHBA EN TEMPS DE CRISI

En l'informe presentat pel MUHBA a la reunió anual del Cercle del Museu se subratllava com, després de dos anys d'acceleració, el Pla estratègic del Museu havia assolit la velocitat necessària per arribar a una òrbita estable. Els processos d'innovació han de ser intensos però de durada breu, i arribar en dos anys al nivell orbital que hem assolit gràcies a l'esforç de tot l'equip del Museu és realment una fita.

Hem aconseguit arribar a aquesta velocitat de creuer abans no repercutissin els previsible efectes de la crisi, i això potser ens pugui permetre capejar-ne els efectes en condicions relativament bones. El Pla estratègic del Museu tenia l'objectiu de posar tots els processos i espais patrimonials en marxa per tal de tenir-ho tot a punt per aprofitar les ocasions quan es presentessin.

No és res gaire nou: així mateix actuava Agustí Duran i Sanpere, convençut que el Museu avançava més a base d'aprofitar les oportunitats que no de seqüenciar els seus objectius. Així doncs, potser podrem esmorteir els efectes de les vaques magres aprofitant les inversions quan es presentin, tant si és a la bateria antiaèria del turó de la Rovira com a la Casa de les Aigües a Sant Andreu (espais on just ara comencen les obres), a Fabra i Coats, a Oliva Artés o a la Casa de la Literatura a Vil·la Joana. Però el que ara ens cal, sobretot, és aprofitar els fruits del nostre propi esforç i de la

innovació organitzativa en tres fronts fonamentals:

1. Incentivar la investigació per mitjà del Centre de Recerca i Debat, en el qual conflueixen tots els departaments del Museu. La construcció del discurs històric sobre la ciutat té encara molt terreny per cobrir i la recerca en el camp patrimonial és un generador d'R+D+i exportable. El *know-how* barceloní sobre el tractament del patrimoni és un dels camps on Barcelona pot exportar coneixement, i l'articulació d'una perspectiva històrica de conjunt sobre la ciutat no és tan sols un deure davant dels ciutadans, sinó una basa per incidir profitosament en les polítiques turístiques.

2. L'aposta per la investigació ha de permetre, així mateix, estalviar en els programes públics. Els projectes que van madurant des del Centre de Recerca, amb recursos intel·lectuals propis i aliens, s'han de poder traduir en els formats de programació més adients segons els objectius i els recursos disponibles, per nodrir després les exposicions permanents del Museu. Una major concisió en els interrogants històrics que articulen la programació i els espais patrimonials ha de permetre també la reducció de la despesa en la producció d'exposicions, que ha arribat a cotes astronòmiques en tots els museus. Ho intentarem, de manera experimental, en la propera exposició *Ja tenim 600!*, amb una formalització decididament minimalista.

3. Estendre el paper del Museu com a centre d'innovació cultural per al conjunt de la ciutadania, de manera que la despesa cultural sigui també despesa social. No tan sols pel que fa al paper del MUHBA com a mirall de tots els barcelonins –el projecte *Barcelona Connectada* ja ha fet del Museu un referent per les elits dels nouvinguts– sinó també per la incorporació regular a l'ús i el gaudi dels seus espais patrimonials d'altres sectors socials, com el vast col·lectiu dels residents en institucions sanitàries i en institucions dedicades a les persones grans i a la inclusió social. Aquest és el cas, per exemple, del programa *La bellesa cura*, radicat al MUHBA Monestir de Pedralbes i revalidat en les jornades *El consol de la bellesa* del 4 de maig passat, amb aportacions efectuades des dels camps de la neurobiologia, la història, la història de l'art i la filosofia.

Tot comptat i debatut, una atenció cada vegada més integrada a la recerca, el patrimoni i la ciutadania pot generar prou sinergies per mantenir el rumb malgrat l'escassetat pressupostària que s'anuncia, a condició de saber innovar també en els processos interns de treball i d'organitzar-se encara millor, al voltant de projectes relacionats entre ells.

Joan Roca i Albert
 Director del MUHBA

© MUHBA (autor: Pep Herrero)

Diàleg inaugural de les jornades *El consol de la bellesa* del doctor Moisès Broggi amb Jordi Carrió

Remodelació urbana i arqueologia preventiva

És cert que les ciutats les formen les persones que viuen en un espai físic concret on s'organitzen i es relacionen. També ho és que les ciutats són canviants en el temps i en l'espai.

El gran novel·lista i crític italià Italo Calvino deia l'any 1972 que la ciutat està feta «de les relacions entre les mesures del seu espai i els esdeveniments del seu passat [...]». Però la ciutat no explica el seu passat, el conté com les línies de la mà, escrit a les cantonades dels carrers [...]». Aquest fet s'hauria de tenir present en els processos de canvi urbà.

Les intervencions de renovació, rehabilitació i remodelació dels centres històrics han sovintejat en els últims anys i han comportat arreu l'afectació de nombrosos edificis i espais urbans. La desaparició de sectors de la ciutat antiga ha estat un fenomen basat en polítiques de planificació que, sovint, han seguit criteris que han tingut en compte les variables de tipus urbanístic o socioeconòmic, però molts cops no s'han recolzat en aquells aspectes que poden ser inherents als valors històrics i patrimonials. En el millor dels casos, aquests processos d'intervenció han comportat algun estudi o tasca de documentació complementària lligats a la seva execució, reestructuració o desaparició. Gairebé mai no han estat processos associats al coneixement dels valors intrínsecs de la

zona o dels edificis, ni han permès una reflexió que s'avanci a la presa de decisions.

La gestió del patrimoni de qualsevol ciutat amb llarg recorregut històric no és una empresa fàcil. Al contrari, es tracta d'una tasca que té tant de complexa com d'interessant pels qui entenem que l'estudi de l'evolució històrica i del procés de desenvolupament del teixit urbà i la societat és una peça essencial i absolutament indispensable per entendre el paradigma per excel·lència de la nostra civilització actual: la ciutat.

Com a element en transformació constant, la ciutat requereix d'estudis que permetin definir la seva dinàmica de canvi. En aquest sentit, l'estudi historicoarqueològic del fenomen urbà i del seu territori són una font d'informació imprescindible, juntament amb l'aportació d'altres disciplines com ara la història, la geografia o l'urbanisme. Cal tenir present, per tant, que si bé la ciutat i el seu nucli històric són un gran arxiu, el contenidor de la informació del passat, els edificis, els carrers i el mateix paisatge urbà en general en són els testi-

monis. Són uns documents que és necessari saber llegir i interpretar, ja que la majoria de vegades es presenten estratificats, emmascarats i modificats pel pas del temps i les actuacions humanes al llarg dels diferents moments de desenvolupament. Aquesta consideració, pròpia dels nivells de terres del subsòl i els objectes que contenen, que són l'objecte tradicional de la investigació arqueològica, es fa extensiva també a la part visible de la ciutat.

«La realitat és la juxtaposició de molts estrats que el temps s'ha encarregat de confondre. Cada vegada més cal utilitzar, com fan els arqueòlegs, la recomposició dels estrats per entendre el present», ens diu el filòsof Michel Foucault (1970). Això fa pensar que s'ha de preveure i dur a terme la remodelació urbana des del coneixement físic previ, que permeti treballar amb una base científica coherent. Cal actuar amb prevenció per no cometre errors molts cops irreversibles. Cada vegada es fa més necessari aprofundir en el coneixement interdisciplinari dels múltiples aspectes del nostre patrimoni antic, i no només d'aquell que es troba enterrat al subsòl.

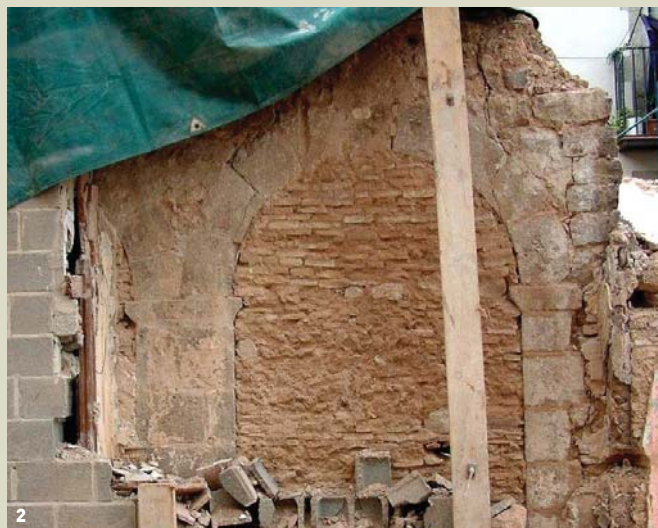
Per sort i des de ja fa uns quants anys, s'està produint una diversificació creixent de les actuacions arqueològiques, amb treballs que abasten tots els períodes de la trajectòria de les nostres ciutats, des de la prehistòria fins a l'arqueologia industrial. S'ha d'estudiar i documentar aquells espais històrics que encara no han desaparegut i, quan sigui necessari per les seves virtuts i perquè el sentit comú així ho aconsella, cal conservar, restaurar, rehabilitar i mostrar al públic els documents que han d'assolir la categoria de monuments, i formar part del nostre patrimoni col·lectiu. En definitiva, és imprescindible que els estudis arqueològics es duguin a terme tenint en compte que les ciutats són jaciments únics i que l'objectiu final serà la comprensió unificada dels seus processos de canvi físic i històric.

El Museu d'Història de Barcelona, a través del Servei d'Arqueologia, vetlla per aconseguir una més gran integració del treball entorn del patrimoni historicoarqueològic en els processos urbanístics i en el conjunt de mesures i serveis de gestió del territori de la ciutat. Aquesta acció es porta a terme a partir de dos instruments bàsics: l'arqueologia preventiva, amb el coneixement aportat per la Carta Arqueològica de la ciutat i els estudis d'impacte ambiental necessaris, i la planificació i el seguiment de la intervenció. Tot amb l'objectiu d'incorporar de forma útil la dimensió arqueològica i patrimonial en els instruments del planejament. Actualment l'arqueologia d'intervenció, és a dir, la subsidiària dels processos constructius derivats d'actuacions urbanístiques, ocupa la major part dels treballs arqueològics a la ciutat. Podem resumir dient que l'actuació del Servei d'Arqueologia a Barcelona és dependent i es troba condicionada a les actuacions que impliquen o poden implicar l'afectació de patrimoni conegut o per descobrir.

La pràctica totalitat de les intervencions que es fan són de tipus preventiu. Les financen els promotors, tant públics com privats, d'acord amb la normativa del Decret 78/2002 que reglamenta l'arqueologia a Catalunya. Els tècnics del Servei d'Arqueologia assessoren els promotors i, d'acord amb ells, redacten els projectes d'intervenció arqueològica que preveu la normativa, siguin del tipus que siguin: prospectius, d'excavació, de restauració... En aquests projectes s'especifiquen els motius dels treballs, els objectius, la metodologia, els calendaris, els equips d'actuació i les previsions pressupostàries. Així mateix, contenen uns plec de condicions tècniques que determinen la manera d'actuar i de realitzar la documentació específica, així com els informes i memòries preceptius. L'objectiu d'aquestes especificacions és la sistematització de la informació que s'extreu del conjunt de les inter-

vencions a la ciutat; això té una relació directa i es troba a la base de la concepció del Centre de Documentació Patrimonial de la ciutat que ha creat el MUHBA. Durant l'execució dels treballs, que són dirigits i duts a terme per professionals i empreses especialitzades en arqueologia o restauració, els tècnics municipals en fan el seguiment i la supervisió, conjuntament amb els serveis de la Generalitat de Catalunya (que és qui té les competències en la matèria).

Una de les conclusions bàsiques que es poden extreure de l'experiència dels darrers anys és la necessitat de dur a terme una actuació arqueològica constant i metòdica en els processos que afecten el teixit urbà de caràcter històric. Aquesta acció s'ha de fer sempre des d'una òptica d'aportació al coneixement de la història de la ciutat i, també, de prevenció, avaluació, identificació i preservació dels valors patrimonials, atès que ha de convertir-se en un instrument útil, complementari i necessari per a la planificació urbanística. Així com partim d'anàlisis i assajos sobre el comportament dels materials i d'estudis de les seves formes d'alteració davant d'una operació de restauració, la documentació històrica integral, amb coneixement de les fonts documentals i arqueològiques, també s'ha d'incloure entre els estudis inicials i essencials per al coneixement, valoració i interpretació, per exemple, d'un edifici històric o d'un sector urbà. Sobretot si aquest es troba immers en una perspectiva d'intervenció que el pot modificar i fer-li perdre dades intrínseques a la seva trajectòria. El conjunt d'aquests i d'altres estudis evitaria sovint actuacions inapropiades, sobretot en aquests moments en què el treball des de la pluridisciplinarietat es presenta com l'única via possible per emprendre actuacions tan compromeses com ara la modificació, presumiblement necessària, de zones seculares d'una ciutat. És imprescindible la interrelació i el treball conjunt entre disciplines aparentment allunyades, entre aquelles que tenen unes arrels tecnològiques i les de coneixement humanístic, per emprendre amb eficiència i respecte les complexes tasques de renovar la nostra ciutat i de conservar-ne el nostre

únic i insubstituïble llegat patrimonial. Resta encara un bon camí per recórrer abans d'aconseguir minimitzar la intervenció i guanyar en prevenció.

Ferran Puig

Servei d'Arqueologia

1
Intervenció al carrer
Riera Alta

Autor: Iñaki Moreno

2
Intervenció al carrer
Carders

Autor: Ferran Puig

PLAT DE MAJÒLICA DE MONTELUPO,
SÈRIE MOSTACCI

En l'època moderna, Barcelona va ser un port obert al món. A la ciutat arribaven mercaderies de tot tipus procedents de diversos indrets de la Mediterrània, Europa, l'Orient i Amèrica. A partir del segle XVI, s'observa un descens en l'arribada de les ceràmiques decorades procedents de l'àrea valenciana (Paterna i Manises) que havien inundat el mercat fins al moment, i es constata un gran increment de les importacions de majòliques originàries de diferents indrets d'Itàlia: Ligúria, Faenza, Pisa, i Montelupo. Aquestes produccions de ceràmica policroma van desplaçar totalment la pisa valenciana de reflexos metàl·lics, reconeguda fins al moment com a vaixel·la de luxe, fet que també s'aprecia a indrets com França i Itàlia. Montelupo Fiorentino, una població molt propera a Florència, és un dels centres productors de ceràmica italians dels quals ens arriba majòlica. Tenen molt renom les seves manufactures policromes decorades amb diversos motius vegetals, geomètrics o figurats, de colors molt vius. Una de les sèries ceràmiques més reconegudes i apreciades de Montelupo correspon a l'anomenada mostacci o arlecchini. Normalment es tracta de plats amb el fons pintat de color groc mostassa molt intens, acompanyat de paisatges, arbres i alguna arquitectura. Però l'element més característic d'aquestes produccions són les figures que s'hi representen: normalment soldats i cavallers armats, i també espadatxins, camperols, dames, personatges emmascarats i escenes de festeig. Les figures emmascarades o arlequins estarien inspirades en la Commedia dell'Arte italiana, una representació teatral còmica, de caire popular, que caricaturitzava alguns personatges en contraposició als del teatre clàssic. A més, parlava de temes relacionats amb la gent del poble, les seves misèries i les seves virtuts, sempre amb humor. Quelcom sem-

blant passaria amb la ceràmica: es va imposar el tema popular, de la societat del moment, en actitud burlesca, davant de les ceràmiques historiades amb escenes mitològiques o religioses, molt sumptuoses, que van tenir èxit al Renaixement. És dins d'aquest context que cal enquadrar la peça de la col·lecció del Museu d'Història de Barcelona, un plat trobat a les excavacions efectuades al solar del passeig Picasso, 24-30. En primer terme, ocupant la posició central de la peça, s'observa la representació d'un personatge barbut emmascarat. La figura està desproporcionada, té un cap petit en comparació amb la rotunditat del cos que la fa grotesca. Va abillat amb una vestimenta ratllada, molt comuna en les representacions dels soldats i cavallers d'aquesta sèrie. A les mans porta una espasa i una daga i està en posició de batre's en duel. Aquest personatge està emmarcat per un paisatge amb muntanyes i un riu, amb el cel fet amb una línia blava i una gran franja de color groc mostassa, que caracteritza la sèrie. Als laterals hi ha dos arbres fruiters; la simetria de la seva posició realça i equilibra la composició de la representació. El revers de la peça està decorat amb diverses línies paral·leles en manganès. L'arribada massiva de ceràmiques produïdes en diversos tallers italians va motivar que els terrissers de Barcelona les copiessin o s'hi inspirassin, per tal d'abaratir els costos i poder ser competitius dins del mercat. Els ceramistes barcelonins van produir ceràmiques amb decoracions molt semblants a les majòliques lligurs, barrejades amb elements locals. També, però en menor grau, es van inspirar en els mostacci produïts a Montelupo. En queda constància en un conjunt de cinc plats fets per encàrrec on figura el nom de la família que els va encomanar: Picó.

Núria Miró i Alaix

PLAT DE MAJÒLICA
DE MONTELUPO,
SÈRIE MOSTACCI

Data
Final segle XVI - inici segle XVII

Material
Ceràmica

Dimensions
Diàmetre: 32,30 cm.
Diàmetre peu: 14,23 cm.
Alçada: 6,15 cm.

Procedència
Excavació del solar del
Passeig Picasso 24-30

Número d'inventari
MHCB 34.961

Bibliografia
Julia BELTRÁN de HEREDIA, Núria MIRÓ, *El comerç de ceràmica a Barcelona als segles XVI-XVII: Itàlia, França, Portugal; els tallers del Rin i Xina*, Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona. QUARHIS núm. 6, Barcelona: 2010, p. 14-91.

Breus

Marina LÓPEZ GUALLAR (ed.),
Cerdà i Barcelona.

La primera metròpoli, 1853-1897
Barcelona: Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona i Sociedad Estatal de Conmemoraciones Culturales, 2010.
192 p., 25 €

Amb motiu de l'exposició *Cerdà i Barcelona. La primera metròpoli, 1853-1897*, s'ha publicat el llibre del mateix títol en versió catalana, castellana i anglesa. En aquest 150è aniversari de l'aprovació del Pla Cerdà, tant el llibre com l'exposició (que es pot visitar fins al mes de setembre) volen mostrar que la ideació de l'Eixample no fou només l'obra d'un geni visionari, sinó també l'expressió de les energies de tota una societat. Els textos de Ramon Grau, Marina López, Teresa Macià, Francesc Muñoz, Teresa Navas, Glòria Santa-Maria i Mercè Tatjer aborden diverses qüestions sobre aquest període de la història de Barcelona i els seus protagonistes.

Albert GARCIA ESPUCHE,
La ciutat del Born.

Barcelona: Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona, 2010.
664 p., 60 €

En l'edició dels Premis Ciutat de Barcelona 2009, el llibre *La ciutat del Born* d'Albert Garcia Espuche va rebre el Premi Agustí Duran i Sanpere d'història de Barcelona. D'altra banda la Generalitat de Catalunya va atorgar-li també el Premi Nacional de Cultura. El Museu d'Història de Barcelona i la Direcció d'Imatge i Serveis Editorials municipal acaben de posar-ne a la venda la segona edició.

Propostes

Barcelona a la xarxa

El web del Memorial Democràtic
www20.gencat.cat/portal/site/memorialdemocratic

El web del Memorial Democràtic de la Generalitat de Catalunya és el portal on aquesta institució dóna a conèixer la seva raó de ser, les seves activitats i les tasques que duu a terme.

El lloc està organitzat en apartats fixos, que permeten accedir a la xarxa d'espais de memòria, a les diverses activitats relacionades amb la memòria democràtica i a publicacions sobre aquests temes. També ofereix la possibilitat de demanar la itinerància d'una de les exposicions que tenen muntades. A més, s'hi poden consultar i descarregar en format PDF documents legislatius i històrics, com la mateixa Llei del Memorial Democràtic o el decret de fosses. És una bona eina per qui vulgui informació o treballar sobre la memòria democràtica al nostre país.

Cinema

La bomba del Liceu

Direcció: Carles Balagué.
Documental. Durada: 84 min.
El documental narra un dels fets que més van sacsejar la societat catalana del final del segle XIX: l'atemptat al Teatre del Liceu el 1893, quan l'anarquista Santiago Salvador va llançar dues bombes Orsini a la platea; una no va esclatar, però l'altra va provocar vint morts. Balagué senyala que el context de l'època era el d'«una burgesia indiana enriquida i un proletariat explotat amb condicions de vida ínfimes on les execucions eren públiques, i eren una gran festa a Barcelona». Així, Santiago Salvador va ser condemnat al patíbul que hi havia al costat de la plaça Milà i Fontanals.

El director proposa una reflexió sobre els fets amb la col·laboració de diversos especialistes i experts com els escriptors Eduardo Mendoza i Francisco González Ledesma, l'historiador Lluís Permanyer, el crític d'òpera Roger Aliet i l'apuntador del Liceu Jaume Tribó.

Raons de Barcelona

La desconeguda finca Sansalvador

Carme Miró

A la cantonada del passeig de Nostra Senyora del Coll amb el carrer Pineda, al barri de Gràcia, es conserva una de les joies modernistes desconegudes de Barcelona. L'Ajuntament l'ha restaurat, per donar-la a conèixer. Al començament del segle XX, el doctor Salvador Sansalvador va comprar un solar al peu de la Creueta del Coll, amb la intenció de construir-hi una casa d'estiueig com era habitual per part de la burgesia de l'època. Va encarregar els plànols i la construcció a un deixeble de Gaudí, Josep Maria Jujol. El projecte constava de: d'una caseta per al porter a la part baixa, un jardí de muntanya al vessant i la torre d'estiueig a la part alta. Les obres es van iniciar l'any 1909 i en començar es va descobrir una deu d'aigua amb propietats radioactives. S'ha de situar aquesta descoberta en un moment en què l'ús de les aigües mineromedicinals estaven en voga, i es tenien molt en compte les aplicacions terapèutiques. Per aquesta raó neixen els balnearis urbans, com el que hi havia a la plaça Universitat. No és estrany, doncs, que el doctor Sansalvador decidís fer una planta embotelladora d'aigua, que es va comercialitzar amb el nom d'Aigua Radial. No s'ha d'oblidar

tampoc que Marie Curie acabava de descobrir el radi i les seves propietats. De l'edifici cal remarcar la façana, de maons, d'una gran bellesa. També l'escala principal i l'habitatge del porter, on predominen els colors blaus i verds. Josep Maria Pujol va utilitzar materials senzills (als embellidors de la barana i als arrambadors de les escales), que la bona labor de l'arquitecte va convertir en nobles. Els treballs de forja de les portes són impressionants. Destaquen una reixa de ferro forjat en forma de branques amb espines, o la porta del carrer, amb una llinda de formes triangulars per facilitar l'accés als carruatges que entraven a buscar aigua radial. Cal esmentar també l'accés principal a les mines, mitjançant un esplèndid portal parabòlic fet de maó massís.

Llibres

El gòtic meridional:

casas, esglésies i palaus

Barcelona: El Clavell, 2010.

El llibre recull les ponències presentades el desembre de 2008 a les Trobades de les Egipcíiques, amb la voluntat de posar de manifest els trets característics i diferencials de les edificacions d'aquest període en el nostre marc geogràfic. Freqüentment la historiografia ha definit les particularitats del gòtic meridional a través de la comparació entre el gòtic centreeuropeu i el que es construeix a la Corona d'Aragó; és a dir, seguint paràmetres d'anàlisi i comparació exclusivament francesos.

No obstant això, les originalitats, tradicions i tècniques constructives del gòtic meridional van més enllà de l'adopció d'elements estàndard com els arcs apuntats o les voltes de creueria; apareixen uns trets específics i sobretot unes tècniques i materials que dibuixen una arquitectura més arrelada a la tradició local que a les grans esglésies del nord de França. En definitiva, una arquitectura vernàcula, nacional, característica d'un país que arrossega una llarga cultura construccions de pedra. Els darrers estudis sobre les catedrals de Barcelona, Girona, Mallorca, Tarragona, les esglésies de Santa Maria del Mar, Santa Maria del Pi i el monestir de Pedralbes així ho demostren.

Agenda

ACTIVITATS ENTORN DE L'EXPOSICIÓ TEMPORAL CERDÀ I BARCELONA. LA PRIMERA METRÒPOLI 1853-1897

L'exposició *Cerdà i Barcelona. La primera metròpoli* romandrà oberta fins al 26 de setembre.

VISITES COMENTADES A L'EXPOSICIÓ ELS VESPRES D'ESTIU
Dimarts 6 i 27 de juliol, 10 i 24 d'agost i 7 de setembre, a les 20 h (català) i a les 20.30 h (castellà)

ACTIVITAT FAMILIAR:

De l'aire a l'aigua. La higiene i el creixement de la ciutat de Barcelona
Itinerari urbà que inclou la visita a l'exposició.
Dimarts 6 i 20 de juliol, 3, 17 i 31 d'agost a les 18 h

ITINERARIS URBANS:

La construcció d'una visió romàntica de ciutat
Dissabte 3 de juliol, a les 10.30 h

Raó, passió i negoci en la construcció de l'Eixample
Dissabte 10 de juliol, a les 10 h

L'Eixample, la Ciutadella, el Born i l'Exposició del 1888. Formació d'una nova centralitat entre la vella i la nova ciutat.
Dissabte 17 de juliol, a les 10.30 h

L'obertura de la Via Laietana i la creació del barri gòtic.
Dissabte 7 d'agost, a les 10.30 h

A la recerca d'un nou estil. L'arquitectura historicista a l'Eixample.
Dissabte 14 d'agost, a les 10 h

ACTIVITATS A L'ENTORN DE LA NOVA EXPOSICIÓ GÜELL, GAUDÍ I BARCELONA. L'EXPRESSIÓ D'UN IDEAL URBÀ A LA CASA DEL GUARDA DEL PARK GÜELL
VISITES COMENTADES:
Diumenges 13, 20 i 27 de juny, a les 11 h

MATINAL D'AUTOR:
Gaudí, Güell i Barcelona, a càrrec de Mireia Freixa i Mar Leniz, assessores del projecte.
Diumenge 6 de juny, a les 11 h

Activitat familiar:
El Park Güell: arquitectura i natura
Dimarts 13 i 27 de juliol, 10 i 24 d'agost a les 18 h

Informació i reserves
al telèfon 932 562 122 o a reserves-mhcb@bcn.cat

ENTRE LES TERMES I EL MAR. L'ESTIU EIG BURGÈS A CALDES D'ESTRAC EN EL NOU-CENTS

Dissabte, 12 de juny / Diumenge 13 de juny

La connexió ferroviària entre Barcelona i les ciutats costaneres del Maresme va permetre el desenvolupament de Caldes d'Estrac, entre finals del segle XIX i principis del segle XX com a centre termal i indret d'estiu e ig.

Serà sobretot en els terrenys propers a la platja, en el que es coneix com el Passeig dels Anglesos, on s'aixecaran les grans cases d'estiu e ig de la burgesia per tal d'evitar els calorosos estius de la ciutat o fer-hi llargues

estades gaudint tant de propietats curatives de les aigües termals o els banys de mar.

L'any 2003, Josep Palau i Fabre, poeta i escriptor, va escollir la població de Caldes d'Estrac per ubicar-hi la seva Fundació que té entre d'altres objectius, el de mostrar la col·lecció artística de l'escriptor, en la que hi destaca un important volum d'obres de Picasso.

Lloc i hora de trobada: Plaça Ramon Berenguer a les 9 h.
Activitat per a Amic/Amiga i acompanyant. Preu: 20 €.
Places limitades

ALTRES ACTES DEL PROGRAMA JUNY-SETEMBRE

Façana de l'antiga editorial Montaner i Simon, seu de la Fundació Antoni Tàpies, Barcelona

La Fundació Antoni Tàpies (visita comentada)
Dissabte, 5 de juny

Durant pràcticament dos anys, la Fundació Antoni Tàpies s'ha sotmès a una reforma signada per *Ábalos+Sentkiewicz*

Arquitectes per adequar l'accessibilitat i remodelar els seus espais expositius. Amb la seva reobertura el passat mes de març es presenta al públic amb la voluntat d'iniciar noves línies d'exposició en diàleg amb la col·lecció de la Fundació.

Rusiñol - Picasso (visita comentada)

Dimecres, 7 de juliol

Amb la voluntat de mostrar el paper que va jugar Santiago Rusiñol en la formació del jove Pablo Picasso, l'exposició *Rusiñol-Picasso* ha estat concebuda per presentar a partir d'una lectura comparada tant a nivell biogràfic com iconogràfic, els elements d'influència i de confluència entre ambdós artistes.

MUHBA. Park Güell. Casa del Guarda (itinerari)

Dissabte, 4 de setembre

El Park Güell obre les portes amb una museografia renovada. Recupera la Casa del Guarda per oferir una nova mirada a l'obra de Gaudí al Park Güell i mostrar la tensió entre arquitectura i natura, la relació de l'arquitecte amb la noció de ciutat del seu mecenes, Eusebi Güell, i la inserció de l'obra de Gaudí en l'espai urbà de Barcelona.

Les jerarquies angèliques a través de les col·leccions medievals del MNAC (visita comentada)

Dissabte, 18 de setembre

Les representacions angèliques en la imatgeria religiosa evidencien les jerarquies existents en la cort celestial, així com les funcions de cadascuna d'aquestes jerarquies. Un recorregut a través de la iconografia dels àngels de les obres que formen part de les col·leccions d'art medieval del Museu Nacional d'Art de Catalunya ens aproximarà a l'organització de la cort angèlica i a les seves atribucions, tot emfasitzant la funció mediatra entre la divinitat i els homes.

París, temps d'innovacions (viatge)

Del 23 al 27 de juny

El viatge s'articula a partir d'una sèrie de recorreguts temàtics que vinculen la ciutat de la llum amb el seu entorn més proper:

- El naixement, evolució i irradiació de l'arquitectura gòtica nòrdica a partir de la zona de l'Île de France fins a la seva revaloració al segle XIX pels romàntics com Victor Hugo i els positivistes com Viollet Le Duc.
- Modernitzar París. Haussman i altres propostes urbanístiques. Ferro i ciutat: L'apoteosi de les estacions i els mercats, i el paper de les grans esdeveniments: la tour Eiffel.
- La representació de la ciutat moderna, entre la fotografia i la pintura. Els orígens de l'impressionisme.

Per més informació i/o participar en les activitats, podeu contactar al telèfon **93 256 21 22** o bé a **amics-mhcb@bcn.cat**

Noves publicacions

BARCELONA ARTÍSTICA E INDUSTRIAL

Barcelona: Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Ajuntament de Barcelona i Edicions de la Central, 2010. 352 p., 25 €

El mes de maig passat es reobrí la seu del Museu d'Història de Barcelona al Park Güell. L'exposició, que es presenta a l'antiga Casa del Guarda, vol situar les obres resultants de la relació entre Güell i Gaudí en el marc d'una panoràmica més àmplia sobre la ciutat del seu temps. És per aquest motiu que el Museu, en col·laboració amb Edicions de la Central, publica un facsimil de la guia il·lustrada *Barcelona artística e industrial*. Aquest llibre pertany a una col·lecció de quinze àlbums publicats anualment entre 1908 i 1922 per la Sociedad de Atracción de Forasteros, una entitat barcelonina creada el 1908 amb l'objectiu de posar a disposició de viatgers i turistes tota mena d'informació sobre Barcelona i Catalunya. L'obra ara reeditada, que per un error d'impremta apareix datada el 1907 però que en realitat es va publicar el 1917, tenia l'objectiu de mostrar la ciutat com a metròpoli industrial i com a capital monumental. Aquesta panoràmica, que admet múltiples aproximacions, permet fer una diagnosi de la imatge de la ciutat que es pretenia consolidar.

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA

Barcelona: Institut de Cultura i Museu d'Història de Barcelona, 2010

El mes de juny vinent es presentarà el número 6 de la revista *Quarhis*, una publicació anual que recull les investigacions arqueològiques dutes a terme a la ciutat de Barcelona. La revista va veure la llum per primer cop l'any 1960, amb la finalitat de dotar el Museu d'una eina científica. Les publicacions es van succeir amb èxit entre 1960 i 1980, i després la sèrie es va interrompre. L'any 2005, després de 25 anys sense publicar-se, se'n va reprendre l'edició: va néixer *Quarhis*, *Època II*, amb el mateix esperit si bé amb aires renovats.

Aquest any veurà la llum el número 6 de *Quarhis*, *Època II*. En aquesta ocasió l'eix temàtic correspon al paper que va tenir Barcelona en diferents moments de la història com una ciutat oberta, connectada i comunicada amb la resta del món. En aquest sentit, els estudis de la ceràmica que arribava a Barcelona els segles XVI-XVII són una bona mostra. També val la pena destacar l'estudi del vaixell trobat a l'antic port medieval de la ciutat i la visió del port que dona l'arqueologia, sense oblidar l'anàlisi paleoambiental de la llacuna litoral de l'actual pla de Palau.

En la conferència de presentació de la revista, que tindrà lloc el dia 16 de juny, ens acompanyarà Sauro Gelichi, professor de la Universitat Ca' Foscari de Venècia, que parlarà del comerç al Mediterrani a través de la ceràmica.

LA CENTRAL DEL MUHBA

La llibreria La Central del Museu d'Història de Barcelona proposa establir un diàleg enriquidor amb els continguts del museu, centrant-se en la vida urbana com a tema.

En aquest sentit, la llibreria pretén donar visibilitat a l'orientació més recent dels estudis urbanístics, que, mitjançant els estudis culturals, abracen disciplines acadèmiques diverses, com la història, la geografia, la sociologia, l'antropologia i l'arquitectura.

La Central del MUHBA

Baixada de la llibreria, 7 08002 Barcelona / 932 690 804

Horaris: De dimarts a dissabte, de 10 a 20.30 hores.

Diumenge, de 10 a 15.30 hores

Informació i reserves

T. 93 256 21 22 - F. 93 268 04 54 - reserves-mhcb@bcn.cat
Horari d'atenció: de dilluns a dijous, de 10 a 14 h i de 16 a 19 h i
divendres de 10 a 14h
www.museuhistoria.bcn.cat

MUHBA Plaça del Rei Conjunt Monumental	MUHBA Temple d'August Carrer Paradís	MUHBA Via Sepulcral Romana Plaça Vila de Madrid	MUHBA Domus Romana i Sitges Medievals de Sant Honorat	MUHBA El Call Centre d'Interpretació
Pl. del Rei, s/n 08002 Barcelona. Tel.: 93 256 21 00 Horari de visita: 1/10 al 31/03 de dt. a ds. de 10 a 14 h. i de 16 a 19 h. 1/04 al 30/09 de dt. a ds. de 10 a 20 h. Tot l'any dg. de 10 a 20h. (a partir de les 15 h entrada gratuïta). Dl. tancat.	C/ Paradís, 10 08002 Barcelona. Tel.: 93 256 21 00 Horari de visita: 1/10 al 31/03 de dt. a ds. de 10 a 14 h i de 16 a 19 h. 1/04 al 30/09 de dt. a ds. de 10 a 20 h. Tot l'any dg. de 10 a 20h. (a partir de les 15 h entrada gratuïta). Dl. tancat.	Pl. Vila de Madrid 08002 Barcelona. Tel.: 93 256 21 00 Horari de visita: 1/10 al 31/03 de dt a ds. de 10 a 14 h. i de 19 a 19 h. A partir 1 d'abril, de dt a ds. de 10 a 20 h. Dg. de de 10 a 20 h. (a partir de les 15 h. entrada gratuïta). Festius de 10 a 15 h. Dl. tancat	C/ de la Fruita, 2 08002 Barcelona Tel. 93 256 21 00 Horari de visita: ds., dg i festius de 10 a 15 h. Resta de dies, només visites concertades	Placeta Manuel Ribé, s/n 08002 Barcelona. Tel.: 93 256 21 00 Horari de visita: dc., dj, i dv. de 10 a 14 h. Ds. d'11 a 18 h. Dg. i festius d'11 a 15 h. Dt. per a grups amb reserva.
MUHBA Santa Caterina Espai Arqueològic	MUHBA Monestir de Pedralbes Conjunt Monumental	MUHBA Casa Verdaguer Vil·la Joana, Collserola	MUHBA Park Güell Casa del Guarda	MUHBA Refugi 307 Poblesec
Pl. Joan Capri (Mercat de Santa Caterina) 08003 Barcelona. Horari de visita: dl., dt., dc. i ds. de 8.30 a 14 h. Dj. i dv. de 8.30 a 20 h.	Baixada del Monestir, 9 08034 Barcelona. Tel.: 93 256 34 34 Horari de visita: 1/10 al 31/03 de dt. a ds. de 10 a 14 h. 1/04 al 30/09 de dt. a ds. de 10 a 17 h. Dg. de 10 a 20 h (a partir de les 15 h entrada gratuïta). Dl. tancat.	Ctra. Església, 104 Vil·la Joana, Vallvidrera 08017 Barcelona. Tel.: 93 204 78 05 Horari de visita: ds., dg. i festius de 10 a 14h. De dt. a dv., per a grups amb reserva prèvia. Dl. tancat. Agost tancat.	Park Güell C/ d'Olot, s/n 08024 Barcelona Tel.: 93 285 68 99 Horari de visita: 1/10 al 31/3 de dl. a dg. i festius de 10 a 17:30 (excepte 25/12 i 1/1) 1/4 al 30/9 De dl. a dg. i festius de 10 a 19:30 (excepte 1/5)	Nou de la Rambla, 169 08004 Barcelona. Horari de visita: ds. i dg. d' 11 a 14 h. De dt. a dv., per a grups amb reserva prèvia.

MUHBA Butlletí

Equip de Redacció: Carme Aixalà, Jordi Carrió, Anna Castellano, Encarna Cobo, Carme García, Lluïsa Mañosa, Carme Miró, Núria Miró, Ferran Puig, Lourdes Solana. **Disseny gràfic:** PFP **Edició:** L'Avenç **Direcció:** Joan Roca **Secretari tècnic:** Jaime Irigoyen

Dipòsit Legal: B. 47.520-76
ISSN 2013-8253

El MUHBA compta amb el suport del Cercle del Museu:

Patrons institucionals

 Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País	 Consell Econòmic i Social de Barcelona	 Ateneu Barcelonès	 Sport Cultura Barcelona	 Associació Consell de Cent	 Institut Europeu de la Mediterrània	 Fundació Centre Internacional de Música Antiga	 Associació Industrials de Catalunya
---	--	--	---	--	--	---	---

Patrons benefactors

Associats

Cooperativa

Amics